

Abstrakt

Agence (aktérství) představuje schopnost objektu samostatně jednat v prostředí. Opakovaně bylo prokázáno, že i neživé objekty bez vnějších biologických znaků jsou za určitých podmínek vnímány, jakoby disponovaly některými znaky živých objektů a jsou jim přisuzovány mentální stavy, jako motivace, emoce či intence. Mezi atributy ovlivňující přisouzení agence patří charakteristiky morfologické (schéma hlavy a obličeje, biomechanický pohyb), behaviorální (samostatný pohyb, cílesměrnost, náhlé změny rychlosti či směru, nepředvídatelnost, racionální a efektivní využívání prostředí) a komunikativní (schopnost interakce). V předložené studii jsme se zaměřili na výzkum dalšího typu podmínky a jejího vlivu na přisouzení agence jednoduchým geometrickým obrazcům. Cílem bylo ověřit, zda je behaviorální odlišnost jedince od chování ostatních, respektive iregularita pohybu, faktorem vedoucím k vnímání iregulárního objektu jako disponujícího agencí. Za tímto účelem byly navrženy dvě studie. Studie A testovala prostřednictvím explicitního hodnocení, zda jsou regulárním a iregulárním objektům přisuzovány odlišné charakteristiky. Participanti (N=20) shlédli sekvenci primingových videí zobrazujících čtyři pohybující se geometrické obrazce. V každém kole byl počítačem vybrán jeden z obrazců a úkolem participantů bylo ohodnotit jej na sedmibodové škále. Hodnoceno bylo šest atributů souvisejících s přisuzováním agence (živost, cílesměrnost, svoboda, dynamičnost, rozumovost a autonomie) a dva atributy ověřující percepci iregulárního objektu jako nonkonformního (nonkonformita) a porušujícího pravidelnost vzorce (nepravidelnost). Studie B byla zaměřena na implicitní atribuce agence prostřednictvím behaviorálního paradigmatu intencionálního bindingu. Experimentální úloha sestávala ze dvou částí: 1) základního intencionálního bindingu a 2) intencionálního bindingu u pozorovaných neživých objektů. Účelem první části bylo ověřit přítomnost efektu intencionálního bindingu u jednotlivých participantů (N=24) pro jimi zapříčiněné i nezapříčiněné kauzální děje (akce-efekt). V druhé části byla participantům promítnuta sekvence tří primingových animací shodných s videi ve Studii A. Následně byl vybrán jeden z objektů (v polovině případů regulární, v polovině iregulární), který se rozjel směrem k tlačítku a přepnul jej do polohy „ON“. V ten moment se spustil odpočet pseudonáhodného intervalu, po jehož uplynutí zazněl tón. Participanti poté reportovali vnímanou délku intervalu. Cílem této části experimentu bylo prokázat, zda je iregulárním objektům spontánně přisuzována agence a jejich chování je vnímáno jako cílesměrné.